

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 16/2009 rd

Regeringens proposition om statsbudgeten för 2010

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 18 september 2009 propositionen om statsbudgeten för 2010 (RP 138/2009 rd) till finansutskottet för beredning. Social- och hälsovårdsutskottet har med stöd av 38 § 3 mom. i riksdagens arbetsordning beslutat att inom sin behörighet lämna ett utlåtande om budgetpropositionen till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- budgetråd Raija Koskinen och budgetråd Tuomas Sukselainen, finansministeriet
- biträdande avdelningschef Mikko Staff, konsultativ tjänsteman Minna Liuttu och finans-

sekreterare Jenni Eskola, social- och hälsovårdsministeriet

- generaldirektör Jorma Huuhtanen och avdelningschef Erkki Meriläinen, Folkpensionsanstalten
- generaldirektör Pekka Puska, förvaltningsdirektör Jaakko Penttinen och forskarprofessor Matti Rimpelä, Institutet för hälsa och välfärd
- social- och hälsovårdsdirektör Jussi Merikalio, Finlands Kommunförbund
- vice verkställande direktör Hannu Salokorpi, Penningautomatföreningen
- ombudsman Riitta Särkelä, Centralförbundet för Socialskydd och Hälsa
- generalsekreterare Eeva Kuuskoski, Social- och hälsovårdsorganisationernas samarbetsförening SAF rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde står för 11,3 miljarder euro av budgetförslaget för 2010. Det är omkring 1,8 miljarder euro mer än i den ordinarie budgeten för 2009. Det ökade anslagsbehovet beror på att arbetsgivarnas folkpensionsavgift har slopats och att konjunkturläget har försämrats, vilket påverkar

bl.a. utgifterna för arbetslöshetsersättningar, bostadsbidrag och utkomststöd.

Förvaltningsområdet medfinansierar det selsättningsfrämjande paketet. Förvaltningsområdets anslag minskar med 48,6 miljoner euro. Minimibeloppet av medlen i folkpensionsfonden minskar med 38 miljoner euro, omkostnaderna för ämbetsverk och inrättningar minskar med 5,4 miljoner euro, statsbidraget till Arbetshälsoinstitutet minskar med 2,0 miljoner euro och finansieringen av hälsofrämjande omorgani-

seras med en anslagsminskning på 3,2 miljoner euro som följd.

Hälsofrämjande och frivilligorganisationers omvärldsvillkor

På momentet för hälsofrämjande föreslås 4,1 miljoner euro, dvs. 5,2 miljoner euro mindre än i budgeten för innevarande år. I anslaget beaktas det att 2 miljoner euro, som tidigare varit avsett för separata projekt, överförs till omkostnaderna för Institutet för hälsa och välfärd. Dessutom omdisponeras 3,2 miljoner euro genom att en del av ansvaret för att finansiera hälsofrämjande projekt överläts till Penningautomatföreningen för projekt som stöder hälsofrämjande. Enligt motiveringen ska man i övergångsfasen se till att pågående projekt kan fortsätta.

Utifrån erfarenheter av tidigare recessioner kan man bättre än tidigare förutse hur de ekonomiska problemen kommer att påverka medborgarnas välfärd och hälsa. Att arbetslösheten växer och att allt fler barn och unga mår dåligt kan i framtiden leda till att exempelvis arbetskraften minskar och det sociala trygghetssystemet belastas. Utskottet framhåller att anslaget för att främja välfärd och hälsa måste hålla åtminstone sin nuvarande nivå och att inga nya funktioner får finansieras med Penningautomatföreningens intäkter.

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att finansutskottet föreslår att anslaget för hälsofrämjande ökas med 3,2 miljoner euro på moment 33.70.50.

Bidragen från Penningautomatföreningen stöder organisationers arbete för att medborgare och familjer ska klara sig i livet och vara aktiva samhällsmedlemmar. I år har 302,5 miljoner euro beviljats i bidrag och 2010 ska 293,2 miljoner euro fördelas enligt budgetpropositionen. Enligt en beräkning som Penningautomatföreningen har förelagt utskottet (den 29 september 2009) kan 281 miljoner euro av vinsten under innevarande års räkenskapsperiod delas ut i bidrag.

Enligt motiven till budgetpropositionen ska gränsdragningen mellan den service som ordnas

med understöd från Penningautomatföreningen och den service som kommunerna är skyldiga att ordna preciseras. För serviceverksamhet som kan jämföras med näringsverksamhet beviljas inga understöd för att hindra snedvridning av konkurrensen.

Enligt utredning ska lagen om offentlig arbetskraftsservice ändras med tanke på att man ska kunna bedriva näringsverksamhet under konkurrensförhållanden på lika villkor. Kriterierna för lönesubvention samordnas och avgränsas enligt den så kallade de minimis-regeln. För dem som får arbete via organisationer är det av avgörande betydelse att lagstiftningen tillförsäkrar organisationerna möjligheter till social samsättning.

Utskottet ser det som principiellt problematiskt att vissa uppgifter som hör till det allmänna har övertagits av Penningautomatföreningen, vars intäkter har varit på nedgång. Enligt utredning används upp till 40 procent av intäkterna för annat än bidrag till allmännyttiga sammanlutningar och stiftelser enligt lotterilagen, till exempel för rehabilitering av frontveteraner och driftskostnader för sjukhem för krigsinvalidier (102 miljoner euro), räddningshelikopterverksamhet och hälso- och sjukvårdsregister. Social- och hälsovårdsorganisationer har uttryckt sin oro över att överlåtelsen av finansieringsansvaret för projekt som tidigare har finansierats med anslaget för hälsofrämjande kommer att leda till att pengarna de facto minskar. Exempelvis vården av mammor med missbruksproblem befaras bli hotad när organisationernas bidrag minskar.

Utskottet framhåller att allmännyttiga frivilligorganisationer spelar en viktig roll, särskilt när det gäller att uppehålla hälsa och funktionsförmåga. Därför bör organisationer inom social- och hälsovården få bättre verksamhetsmöjligheter i enlighet med regeringsprogrammet.

Det är ett viktigt strategiskt mål inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde att främja hälsa och funktionsförmåga. Politikprogrammet för hälsofrämjande tar sikte på ett bättre hälsotillstånd för befolkningen och utjämnade hälsoskillnader. Vi bör i synnerhet satsa på primärhälsovårdens möjligheter att främja hälsa

och samordna olika aktörers insatser inom förebyggande arbete.

Kommunernas ekonomi och kapacitet att ordna social- och hälsovård

Läget i den kommunala ekonomin och framför allt i kommuner som är beroende av samfundsskatten har snabbt stramats åt. Nästa år väntas skatteintäkterna minska ytterligare på grund av skattebeslut och ökad arbetslöshet. Utgiftsökningen i kommunerna beror på ökad arbetslöshet och minskade skatteintäkter men också på löneökningar som avtalats före recessionen.

Statsandelarna till kommunerna för social- och hälsovården föreslås bli överförda till finansministeriets huvudtitel under statsandelen för kommunal basservice i början av 2010. Den strategiska styrningen av social- och hälsovården och den operativa styrningen av statsandelarna avses förbli på social- och hälsovårdsministeriets ansvar. Social- och hälsovården står för uppskattningsvis 5,68 miljarder euro av statsandelen för kommunal basservice.

Att arbetsgivarnas folkpensionsavgift slopas kommer att lindra kommunernas utgiftsbelastning med ca 250 miljoner euro netto. Kommunernas andel av samfundsskatteintäkterna höjs temporärt med tio procentenheter, vilket betyder att knappt 400 miljoner euro av statens inkomster går till kommunerna 2010. I efterhand, tidigast 2012, finansieras investeringar i renovering av mögelskolor, hälsovårdscentraler, ålderdomshem och daghem med totalt 58,5 miljoner euro.

De viktigaste egentliga anslagstillskotten är en extra höjning av statsandelen med 30 miljoner euro 2010, tillägg för att förbättra social- och hälsovårdstjänsterna enligt regeringsprogrammet (21,25 miljoner euro) och en höjning av den partiella vårdpenningen (1,55 miljoner euro). Social- och hälsovårdens andel i indexhöjningarna är 125 miljoner euro och tillskottet utifrån invånarantal och åldersstruktur är 57,9 miljoner euro.

Åtgärderna enligt budgetpropositionen väntas stärka kommunalekonomin med 209 miljoner euro jämfört med 2009. Kommunernas stats-

andelar stiger med sammanlagt 566,2 miljoner euro.

Recessionen bedöms försämra kommunernas möjligheter att bereda sig på ett ökat servicebehov till följd av förändringen i åldersstrukturen. Det har nyligen uppdagats en rad oroväckande brister i äldreomsorgen. Exempelvis länsstyrelsernas rapporter till justitieombudsmannen om flagrant bristfällig vård och näring, övermedicinering och alltför få eller obefintliga möjligheter att vistas utomhus har debatterats i offentligheten. Visserligen visar undersökningar gjorda av Institutet för hälsa och välfärd att institutionsvården småningom har börjat rikta in sig på att uppehålla de äldres funktionsförmåga. Vårdarbete som bidrar till rehabilitering har ökat och användningen av sömnmediciner och antipsykotika har på det övergripande planet minskat de senaste tio åren. Det behövs mer satsningar för att de äldre ska få röra på sig och få tillräcklig rehabilitering i tid, eftersom också kommunerna sparar in på omsorgskostnaderna om de äldre behåller sin rörelseförmåga och funktionsförmåga.

Kvalitetsrekommendationerna för tjänster för äldre (social- och hälsovårdsministeriet 2008:3) ställer upp rikstäckande kvantitativa mål för den viktigaste äldreservicen. Rekommendationen understryker vikten av att främja välfärd och hälsa, i första hand arbeta preventivt och stödja möjligheterna att bo i hemmet och att heltäckande bedöma det individuella servicebehovet. Där anges kriterier för personalplanering och rekommenderad minsta personalstyrka inom vården dygnet runt. Uppföljningsindikatorer ska medge regelbunden information om utfallet av rekommendationens centrala innehåll enligt kommun och i hela landet. Utskottet framhåller att man utöver kvalitetsrekommendationerna bör bereda en speciallag om äldreomsorg för att äldrebefolkningen ska få sina sociala rättigheter tillgodosedda.

Social- och hälsovården för barn och unga måste säkerställas också under en ekonomisk recession. Erfarenheterna av den ekonomiska krisen under förra årtiondet visar att om man sparar in på universella tjänster för barn och unga, såsom rådgivning och skolhälsovård, leder det till

ett ökat behov av psykisk vård och andra särskilda tjänster. Tillsynen och styrningen bör hålla uppsikt över resurserna men t.ex. också se till att skolhälsovården organiseras enligt rekommendationerna.

Antalet barnskyddsanmälningar enligt den reviderade barnskyddslagen har ökat. Uppföljningsdata visar att de lagstadgade tidsfristerna för att utreda behovet av barnskydd inte ens på långt när alltid efterlevs. I Södra Finlands län har till exempel bara en fjärdedel av alla barnskyddsanmälningar behandlats inom den lagfästa tiden. Det finns också stora brister i fråga om klientplanerna och psykoterapi för barn. Enligt utskottet behövs det därför nu effektivare åtgärder för att högre prioritera tidig intervention och stödåtgärder inom öppenvården enligt målet i barnskyddslagen.

Anslagen till Institutet för hälsa och välfärd och Folkpensionsanstalten

Enligt utredning är det ekonomiska läget på Institutet för hälsa och välfärd mycket svårt och institutet tvingas skyndsamt besluta om omfattningen av de åtgärder som krävs för att institutet ska kunna återställa balansen i sin verksamhet och ekonomi. I och med den senaste tidens omorganiseringar har institutet fått ta över en del

uppgifter men inte tilldelats de resurser som det behöver för att klara av dem. Institutet bedömer att det minskade budgetanslagets effekt på real ekonomin kommer att bli ungefär 2,45 miljoner euro. Utskottet lyfter fram att institutet och den forskning det bedriver spelar en viktig roll i utvecklingen och styrningen av den kommunala social- och hälsovården. Institutets resurser för att utveckla de kommunala tjänsterna och främja hälsan måste garanteras.

Det minsta beloppet av Folkpensionsanstaltens finansieringstillgångar föreslås sjunka till 3,5 procent från nuvarande 5 procent. Det betyder att anstaltens anslag minskar med 38 miljoner euro 2010. Utskottet uttalar sig om förslaget i samband med behandlingen av propositionen om att slopa arbetsgivares folkpensionsavgift (RP 147/2009 rd). Men utskottet upprepar sin synpunkt att en hållbar finansiering av Folkpensionsanstaltens omkostnader och en tillräcklig betalningsförmåga måste garanteras (ShUB 5/2009 rd).

Utlåtande

Social- och hälsovårdsutskottet anför

att finansutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors den 14 oktober 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
medl. Risto Autio /cent
Maria Guzenina-Richardson /sd
Hannakaisa Heikkinen /cent
Arja Karhuvaara /saml
Anneli Kiljunen /sd
Jukka Mäkelä /saml

Håkan Nordman /sv
Markku Pakkanen /cent
Päivi Räsänen /kd
Paula Sihto /cent
Satu Taiveaho /sd
Lenita Toivakka /saml
Erkki Virtanen /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

I utlåtandet kräver utskottet att hälsofrämjandet och frivilligorganisationernas verksamhetsmöjligheter ska säkerställas och uttrycker sin oro över det ekonomiska läget i kommunerna och social- och hälsovården. Utskottet förutsätter också att Institutet för hälsa och välfärd och Folkpensionsanstalten tillförsäkras anslag. Jag instämmer i utlåtandet och klämmer om att höja anslaget för hälsofrämjande med 3,2 miljoner euro.

Men de social- och hälsovårdspolitiska satsningarna enligt propositionen räcker inte till med tanke på behovet. I vår skuggbudget föreslår vi kristdemokrater att anslagen korrigeras för att standarden på hälsovården och äldreomsorgen ska kunna höjas och barnfamiljernas välbefinnande tryggas. Dessutom bör man underlätta för barnfamiljerna genom att lagstifta om ett förvärvsinkomstavgiftsfritt föräldrabidrag för vårdnadshavare och rätta till den orättvisa beskattningen för närståendevårdare.

Standarden på äldreomsorgen

Läget inom äldreomsorgen strider ställvis mot de grundläggande fri- och rättigheterna. De färskaste undersökningarna visar att krisen är omfattande, men löftena i regeringsprogrammet om att höja standarden på äldreomsorgen syns inte i budgetpropositionen. Det går inte att nå en tillfredsställande standard utan extra satsningar. I linje med vår skuggbudget föreslår jag 100 miljoner euro till för att höja standarden på äldreomsorgen. Det behövs också 3 miljoner euro för veteranutlägg och rehabilitering av veteraner. För att läget ska kunna rättas till krävs det utöver kvalitetsrekommendationer också klarare regler med hjälp av en lag och en förordning om äldreomsorg.

Standarden på hälsovårdstjänsterna

De svåraste och mest ödesdigra konsekvenserna av recessionen drabbar de kommunala tjänsterna. Den okontrollerade utgiftsökningen beror i hög grad på ett läckage i den botten som basservicen utgör. Om primärvården inte fungerar, ställs den dyra specialiserade sjukvården under hård press. Bristerna i skolhälsovården visar sig som ökande utgifter för barnpsykiatri, bristerna i psykiatri återspeglas som köer till de psykiatriska avdelningarna inom den specialiserade sjukvården och bristen på missbrukarvård fyller sjukhusen med patienter.

En stor majoritet av medborgarna är allvarligt oroade över problemen inom den offentliga hälso- och sjukvården. Primärvården i vårt land befinner sig nästan i kris. Det blir allt svårare att få tid till läkare och därför vill allt fler ogärna anlita hälsovårdscentralen. Men det budgetförslag som Vanhanens regering kommer med visar att regeringspartierna fortfarande inte tänker infria sina löften om att höja standarden på hälso- och sjukvården. Vi kommer inte att få ordning på primärvården om vi inte satsar betydligt mer på hälsovårdscentralerna. Hälso- och sjukvården måste ses som en ekonomiskt lönsam investering i medborgarnas hälsa och arbetsförmåga och därmed i ekonomisk tillväxt. Lagstiftningen om medborgarnas rätt till hälso- och sjukvård bör förbättras för att garantera tjänsterna.

I linje med vår skuggbudget föreslår jag 100 miljoner euro till för att höja standarden på hälsovårdstjänsterna. Dessutom behövs det mer pengar för stöd till organisationer som arbetar bland missbrukare. Under den här recessionen måste vi också se till att de barn och unga som inte får tillräckligt med stöd från sina närmaste får det av samhället. Vi måste dirigera mer pengar till förebyggande familjearbete, psykiatrisk vård av barn och unga och förbättrade förmåner till familjevårdare.

Närståendevårdare

Närståendevård är obestriddligen en viktig vårdform som ersätter och kompletterar offentliga tjänster så som slutenvård. Antalet närståendevårdare måste öka och stödtjänsterna till dem byggas ut. Stödet för närståendevård bör snarast möjligt bli en lagfäst, heltäckande rätt för alla som uppfyller villkoren. En stor del av närståendevårdarna blir i nuläget helt utan stöd eftersom det inte finns pengar för det. Dessutom måste den orättvisa beskattningen rättas till.

Barnfamiljer

Fattigdomsgraden bland barnfamiljer har nästan tredubblats mellan 1995 och 2007. En utredning från Institutet för hälsa och välfärd visar att över 150 000 finländska barn lever under den s.k. fattigdomsgränsen. Nästan alla länder i Europa medger barnfamiljer olika typer av avdrag i beskattningen. Finland hör till de få länder som inte har några skatteavdrag för make eller barn. Inkomstbeskattningen för barnfamiljer är i internationell jämförelse hårdare och progressionen strängare än för barnlösa hos oss. För att underlätta barnfamiljernas ekonomi bör vi därför infö-

ra ett förvärvsinkomstavdrag för vårdnadshavare som är till fördel för låginkomsttagare i barnfamiljer, eftersom de får ett extra avdrag.

Hälsofrämjande skatter

Regeringen är inne på rätt linje när det gäller att höja skatterna på alkohol, tobak, sötsaker och läskedrycker. Det är en bra princip att påföra en strängare skatt för sådant som människan inte nödvändigtvis behöver och en lindrigare skatt för sådant som är nödvändigt. Enligt samma princip bör vi dessutom införa en skatt på fetter efter dansk modell. Då får staten hundra miljoner euro till i inkomster. Inkomststaten växer också om vi inför skatt på sötsaker tidigare än planerat och höjer skatten på läskedrycker redan i början av nästa år och höjer tobaksaccisen per enhet mer än vad regeringen föreslår, dvs. till 20 euro per 1 000 stycken.

Förslag

Således föreslår jag

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 14 oktober 2009

Päivi Räsänen /kd

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Regeringen är inne på rätt väg när det gäller insatserna för att stödja kommunerna, men kommer inte med adekvata lösningar med tanke på det trängda ekonomiska läget. I tider då det råder recession och ekonomisk osäkerhet måste vi särskilt se till de långtidsarbetslösa och periodiskt arbetslösa försörjning och tillgängliga tjänster på lika villkor.

Det ökade servicebehovet i kombination med minskade skatteinkomster hotar att framkalla en stor obalans mellan inkomster och beräknade utgifter i kommunerna. Eftersom statsandelarna inte stöder kommunalekonomin i tillräcklig grad, tvingas de flesta kommuner att genomföra omfattande sparåtgärder. Många kommuner har redan beslutat att skära ner inom skolsektorn och gallra i kommuninvånarnas hälsovårdstjänster och i de äldres dagliga trygghet. Nästa år väntas bli svårast för kommunerna sedan den djupa depressionen i början av 1990-talet.

Även kommun- och servicestrukturen reformen för med sig nya uppgifter både för kommunförvaltningen och organiseringen av tjänsterna. Det ökande behovet av social- och hälsovård till följd av den ekonomiska krisen, det ökande behovet av äldreomsorg, reformen av handikappservicelagen och den slopade åldersgränsen för skyldigheten att ordna arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte enligt regeringens förslag innebär en ytterligare ekonomisk börda för kommunerna.

I sitt utlåtande uppmärksammar utskottet några viktiga missförhållanden inom social- och hälsovården och också i finansieringen av tjänsterna, men lägger inte fram några tydliga förslag till att förbättra kommunalekonomin eller låginkomsttagarnas villkor. Därför kan vi inte omfatta utlåtandet.

Höj statsandelarna till kommunerna med 400 miljoner euro

Enligt ett utlåtande av Kommunförbundet kommer den utbyggda arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte att föra med sig extra kostnader på uppskattningsvis 180 miljoner euro för kommunerna. Extra utgifter uppkommer också på grund av att reformen av handikappservicelagen sätts i kraft fullt ut, att det måste genomföras stora förbättringar i äldreomsorgen och att den ökade arbetslösheten leder till ett större behov av social- och hälsovård.

Antalet äldre kommer att öka markant de närmaste åren och då ökar också servicebehovet betydligt. Det behövs satsningar på hemtjänster för äldre men också på höjning av kvaliteten på servicebostäder och institutionsvård. Om vi inte nu ingriper mot bristerna i kvaliteten på omsorgstjänsterna och kräver insatser för att höja kvaliteten, kommer vi att stå inför en ohållbar situation när de stora årskullarna börjar få behov av och rätt till tjänster. Därför måste kvaliteten inom kort höjas.

Förbättrad kvalitet på äldreomsorgen innebär framför allt att en tillräcklig personalstyrka garanteras. På sina håll råder det en skriande brist på personal. Det krävs ett tilläggsanslag för att underlätta bristen och förbättra äldreomsorgen. För att resurserna verkligen ska disponeras för rätt ändamål behövs det en egen lag om äldreomsorg.

Regeringen föreslår igen att egenandelen av avgiften för institutionsvård ska höjas från 82 procent till 85 procent av klientens inkomster. En så här stor avgift är orättvis för klienterna inom institutionsvården. Kommunalekonomiskt sett kan man också ifrågasätta om det är rätt att regeringen åter fråntar kommunerna de extra avgiftsintäkterna och låter dem gå till staten.

Fjolårets ändringar i handikappservicelagen är tänkta att ge funktionshindrade och förstånds- handikappade subjektiv rätt till personlig hjälp. Men bristerna i anslagen och organiseringen av

hjälpens hotar att stoppa reformen när den kommit halvvägs. Kommunförbundet har ända sedan lagen bereddes beräknat att kostnaderna kommer att bli betydligt högre än vad social- och hälsovårdsministeriet förväntar sig (4,3 miljoner euro 2010). Det hade behövts bättre beredskap i statsbudgeten för kostnaderna för att utveckla systemet med personlig hjälp.

I utlåtandet noterar utskottet att kommunernas utgifter också ökar på grund av lönehöjningar som har avtalats före recessionen. Vid löneförhandlingarna i kommunsektorn 2007 blev vissa personalgrupper lovade en bättre lön än andra för att de var organiserade. Det här är en fråga mellan arbetsmarknadsorganisationerna. Men den offentliga sektorn har ansvar för att lika lön betalas ut för lika eller likvärdigt arbete. Regeringen måste bära sitt ansvar genom att tillförsäkra kommunerna tillräckligt med pengar.

Statsandelarna måste höjas också för att undvika skattehöjningar i kommunerna. Enligt de senaste beskederna har nästan hundra kommuner planer på att höja skatten. Höjningar av proportionella skatter slår hårdare mot låg- och medelinkomsttagare än mot höginkomsttagare.

Bättre försörjning för barnfamiljer, arbetslösa och pensionärer med de lägsta inkomsterna

Handläggningen av ansökningar om utkomststöd befinner sig fortfarande i en oroväckande situation i många kommuner, och ingen avgörande förändring mot det bättre har skett. Många kommuner och i synnerhet stora städer har problem med att hålla sig till maximitiden på sju dagar för handläggning av utkomststödsansökningar enligt lagen om utkomststöd. Det kraftigt ökade antalet ansökningar har lett till att handläggningen av enskilda ansökningar nu tar längre tid och bidragit till ökad arbetsbörda för handläggarna. Överbelastningen kan också påverka beslutens kvalitet. Kommunerna behöver mer resurser för att avarbeta de här ärendebalanserna.

Kommunernas ekonomiska misär och de åtföljande neddragningarna i den kommunala servicen hotar att försämrade villkoren för de familjer som har de lägsta inkomsterna och lever på ut-

komststöd. Därför måste utkomststödet grunddel för barn höjas med ca 30 euro i månaden.

De primära sociala förmånerna bör höjas så att stödtagarna inte regelbundet behöver leva på utkomststöd. För att minska beroendet av utkomststöd måste det allmänna bostadsbidraget och arbetslöshetsdagpenningarna höjas och grundavdraget i kommunalbeskattningen måste stiga till 3 000 euro.

Grunddagpenningen för arbetslösa släpar oroligt efter köpkraften över lag och allt fler stödtagare som får grunddagpenning eller arbetsmarknadsstöd tvingas söka utkomststöd. Det allmänna bostadsbidraget måste höjas och systemet bli mer flexibelt genom att de inkomster som berättigar till fullt bostadsbidrag höjs till ett belopp som motsvarar det sammanlagda beloppet av utkomststödet grunddel och egenandelen av boendeutgifterna. Arealbegränsningarna för bostadsbidraget måste bli mildare.

Regeringen tänker höja fastighets- och energiskatterna, vilket hotar att höja boendekostnaderna. Det får konsekvenser för många som lever på en liten folkpension eller arbetspension. Därför måste också bostadsbidraget för pensionstagare höjas. En högre nivå på bostadsbidraget och höjda maximibelopp för boendekostnaderna i stödvillkoren hjälper i synnerhet pensionärer som bor i hyreslägenheter på områden med höga boendekostnader.

Vi har väckt budgetmotioner om alla förslagen ovan.

Skäliga handläggningstider för ansökan om ändring i social trygghet

Trots att ärendebalansen vid besvärsnämnden för social trygghet har diskuterats i årtal nu, har nämnden inte fått tillräckligt med resurser. Nämnden fick bara 2007 de anslag den begärde, trots påträffade brister, anmärkning av biträdande justitiekanslern, alltför långa behandlingstider och stor ärendebalans. För 2010 har nämnden föreslagit ett anslag på ungefär 4,9 miljoner euro, men budgetpropositionen medger åter ett alltför litet anslag, bara ungefär 4,1 miljoner euro. Enligt motiven avses det temporära tillskottet för att avarbeta ärendebalansen slopas vid ut-

gången av 2010. Men det kommer att ta knappt två år att behandla de ungefär 30 000 ärenden som står i kö utan att ett enda inkommande nytt ärende avgörs under den tiden, med hänsyn till nämndens nuvarande personella resurser och den genomsnittliga behandlingstiden på senare år. Nämndens anslag måste höjas med 810 000 euro.

Stoppa statens produktivetsprogram

Produktivetsprogrammet för statsförvaltningen leder till minskad personal på social- och hälsovårdsministeriet och Institutet för hälsa och välfärd. Det fattas ungefär 5,6 miljoner euro i institutets anslag, vilket betyder att verksamheten måste skäras ner betydligt 2010. Nedskärningen är mycket oroväckande med tanke på målen att främja befolkningens välfärd och hälsa. Produktivetsprogrammet har blivit ett personalnedsättningsprogram. Under en ekonomisk recession och en tid med den värsta arbetslösheten är det dessutom bakvänt att minska antalet arbetstillfällen inom den offentliga förvaltningen med 10 000. Regeringen bör med fog stärka sysselsättningen och senarelägga genomförandet av produktivetsprogrammet.

Reparationsstödet till kommunerna kan inte vänta

Anslaget för reparationsunderstöd till kommunerna — investeringar i reparationer av mögelskolor, hälsovårdscentraler, ålderdomshem och daghem — beviljas i efterhand och betalas ut tidigast 2012. Dessutom räcker det inte till. Vi föreslår att anslaget höjs till 20 miljoner och betalas till kommunerna genast nästa år. Det är konjunkturpolitiskt rationellt att stödja reparationsprojekt, och också med tanke på att medborgarna ska må bra. Vi föreslår 20 miljoner euro till för reparationer av fuktskador i byggnader inom undervisningssektorn och social- och hälsovårdssektorn och förbättringar i tillgänglighet och energiprestanda.

Enligt budgetpropositionen beviljas reparationsunderstöd till kommunerna i efterhand, så kommunerna kommer att få de pengar de investerat tillbaka tidigast 2012. Men på grund av sin strama ekonomi måste de få stöd för bygginvesteringar och reparationer redan under byggtiden.

Förslag

Således föreslår vi

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 14 oktober 2009

Anneli Kiljunen /sd
 Satu Taiveaho /sd
 Maria Guzenina-Richardson /sd

AVVIKANDE MENING 3

Motivering

I utlåtandet tar utskottet med fog ställning till en rad viktiga frågor, som Penningautomatföreningens medel och tredje sektorns omvärldsvillkor, resurserna på Institutet för hälsa och välfärd, barn och äldre plus missbrukarvård. Men de mest centrala problemen, kommunernas ekonomi och statsandelar och de sociala förmånerna ges för lite utrymme.

Statsandelarna

Det allmänna ska se till att den samhällseliga rättvisan fullföljs genom att tillhandahålla skattefinansierade offentliga tjänster. När dessa upphandlas till marknadspris från den privata sektorn riskeras låg- och medelinkomsttagares möjligheter att anlita dem. Om rika betalar mer skatt än fattiga och intäkterna används för att tillhandahålla förmånliga bastjänster, kan man på bästa sätt tillförsäkra alla ett bra och rättvist liv.

Kommunerna spelar en viktig roll när det gäller att tillhandahålla offentliga tjänster, eftersom de och de samkommuner som de bildat producerar största delen av tjänsterna. För att kommunerna ska ha skäligena möjligheter att klara av sina uppgifter måste de ha de ekonomiska förutsättningar som behövs. Nu är det inte så.

Bruttobeloppet av statsandelarna till kommunerna för social- och hälsovård ser än en gång skenbart ut att växa betydligt, alltså med 566,2 miljoner euro. Men verkligheten är igen en annan. Med hänsyn till de så kallade kostnadsneutrala posterna (bland annat kompensation för skatteändringar, 375 miljoner euro) kvarstår 250,9 miljoner euro. Efter avdrag av indexjusteringar (125 miljoner euro) och förändringar i invånarantal och åldersstruktur (57,9 miljoner euro) blir det kvar 68 miljoner euro.

När man dessutom beaktar förändringarna i kommunernas inkomster och utgifter till följd av de uppgifter som regeringen gett och fråntagit kommunerna och att kommunernas inkomster i

netto följaktligen minskar med 14 miljoner euro, blir resultatet att statsandelarna för kommunal social- och hälsovård ökar med bara 44 miljoner euro. Det räcker verkligen ingen vart.

I ett färskt utlåtande om reformen av statsandelarna för basservice (RP 174/2009 rd) uppger Kommunförbundet att det på grund av krisen i den kommunala ekonomin och de riskerade tjänsterna behövs minst 250 miljoner euro till i budgeten för 2010 och att de tillskott som föreslås i budgetpropositionen inte ens täcker in indexjusteringarna.

Resultaten av socialbarometern, som Centralförbundet för socialskydd och hälsa årligen låter göra bland de ansvariga tjänstemännen och nämndernas ordförande inom social- och hälsovårdssektorn, visar att alla som svarade väntar sig en markant förändring mot det sämre i befolkningens välbefinnande över lag, som nu utvecklas positivt i tretton års tid. Det ökande servicebehovet i kombination med dramatiskt sjunkande skatteintäkter har lett till att det ekonomiska läget i kommunerna har blivit kritiskt och många kommuner kommer att tyngas av sparbering 2010. Enligt socialbarometern har kommunerna begränsade möjligheter att klara sig utan statliga insatser (Socialbarometern 2009, Sammanfattning och slutsatser).

I ett läge där allt fler kommuners ekonomi och därmed kapacitet att tillhandahålla bra social- och hälsovård är allvarligt hotad räcker det statliga stödet till kommunerna inte till. Därför föreslår jag i enlighet med Vänsterförbundets riksdagsgrupps ståndpunkt att finansutskottet ökar statsandelarna till kommunerna för social- och hälsovård med 780 miljoner euro jämfört med vad regeringen föreslår.

De minsta bidragen

Som läget ser ut garanterar de minsta bidragen inget människovärdigt liv. Dessutom beskattas de strängare än löneinkomster, där skatten minskar tack vare det kommunala förvärvsinkomst-

avdraget och andra avdrag på förvärvsinkomsterna.

Det konstiga är att barnbidraget höjs men att de som har det allra sämst samtidigt går miste om höjningen när utkomststödet minskar. Nu går de familjer och ensamföräldrar som har det allra sämst ställt miste om höjningen av barnbidraget för familjer med fler än två barn, eftersom varje cent i barnbidraget skär ner utkomststödet.

För att stödja familjerna med de allra största ekonomiska problemen i deras fostrargärning föreslår vi att barnbidraget i sin helhet ska vara prioriterad inkomst när grunddelen till utkomststödet räknas ut.

Vidare föreslår vi högre barnbidrag för att stödja familjerna. I en budgetmotion föreslår vi att barnbidragen höjs med 15 euro antingen som lagfäst förmån eller extra tillägg.

Orsaksbaserad minimitrygghet

Nivåhöjning av folkpensionen

Nivån på den fulla folkpensionen är mycket låg med tanke på de stigande levnadskostnaderna. Indexjusteringarna av pensionstagarnas bostadsbidrag och små pensioner räcker inte till för att täcka höjningen i hyror och energiutgifter. De egenavgifter inom hälso- och sjukvården som betalas av dem som enbart får folkpension hör till de högsta och läkemedelsersättningarna till de lägsta i Europa.

I fråga om minimitryggheten föreslår Vänsterförbundets riksdagsgrupp att de minsta bidragen inom utkomstskyddet samordnas och att en socialpolitisk riktlinje införs för att minska antalet människor som har för små inkomster. För den lägsta sociala tryggheten föreslår vi att förmånerna inom grundtryggheten samordnas och höjs till samma nivå som ensamboendes folkpension till fullt belopp exklusive skatt.

Vi föreslår att månadsnivån på full folkpension för ensamboende höjs från 584,13 euro till 700 euro fr.o.m. den 1 juli 2010. Höjningen är alltså då 115,87 euro per månad.

Dessutom föreslår vi att pensionsdiskrimineringen av gifta och samboende avskaffas. Den som är gift eller samboende får nu 66,01 euro

mindre i folkpension per månad än ensamboende. I hela landet fick ungefär 677 000 personer arbetspensionsavhängig folkpension i slutet av 2008, av vilka ca 91 356 lever på enbart folkpension. Folkpensionens belopp är beroende av civilståndet. Enligt folkpensionslagen får gifta och samboende mindre folkpension än ensamboende. För ensamstående är full folkpension 584,13 euro och för gifta och samboende 518,12 euro per månad 2009.

I Finland är de sociala utgifterna internationellt sett anspråkslösa i proportion till värdet av bruttonationalprodukten. Våra sociala utgifter är klart lägre än i de andra nordiska länderna, Tyskland och Frankrike. Resultatet av jämförelsen beror inte på skillnader i sättet att statistikföra. Hos oss är de flesta bidragen skattepliktiga och vi har inga skattestöd, till skillnad från flera av länderna i jämförelsen. De små sociala utgifterna förklaras i allt väsentligt med att de sociala förmånerna är så låga. Många forskare anser att de sociala utgifternas låga nivå i relation till värdet av bnp har ett tydligt samband med den ökande fattigdomen och inkomstskillnaderna.

Vårt förslag till minimidagpenningar enligt sjukförsäkringslagen

Vi föreslår att minimidagpenningarna enligt sjukförsäkringslagen, såsom sjukdagpenningen, moderskapspenningen, föräldrapenningen, specialvårdspenningen och rehabiliteringsstödet, höjs från 551,04 till 700 euro per månad, vilket också är vårt förslag till full folkpension för ensamboende fr.o.m. den 1 juli 2010. Dagpenningen på basis av sjukförsäkringen betalas enligt gällande bestämmelser för ca 25 dagar per månad, så den nya nivån på minimidagpenningen uträknad enligt 25 utbetalningsdagar blir 32,55 euro per dag i stället för 22,04 euro som nu. Från och med början av året är höjningen då 10,51 euro per dag, om dagpenningen betalas ut för fem dagar per vecka.

Utkomstskyddet för arbetslösa

Vi föreslår att arbetsmarknadsstödet och grunddagpenningen för arbetslösa höjs från 551,04 till 700 euro per månad fr.o.m. den 1 juli 2010

(32,55 euro/dag, höjning med 6,93 euro/dag), vilket också är vårt förslag till full folkpension för ensamboende fr.o.m. den 1 juli 2010.

Enligt en motion av oss ska arbetsmarknadsstödet och grunddagpenningen för arbetslösa kopplas direkt till folkpensionslagens bestämmelse om full folkpension för ensamboende. Senare ändringar i pensionsnivån ska på det sätt som vi föreslår automatiskt höja arbetsmarknadsstödet och grunddagpenningen för arbetslösa.

Den föreslagna ändringen i dagpenningen kommer tillsammans med vårt förslag till höjning av grundavdraget vid kommunalbeskattningen (från 1 480 till 3 000 euro) att öka arbetsmarknadsstödagarnas nettoinkomster med ca 179 euro i månaden uträknat med den genomsnittliga kommunalskatten (18,55 procent). För grunddelen till utkomststödet föreslår vi att den höjs från den nuvarande nivån 417,45 euro/månad till 517,45 euro och att stödet för myndiga personer som bor hemma hos sina föräldrar höjs från 73 till 85 procent av grunddelen till fullt belopp.

Vidare föreslår Vänsterförbundet att behovsprövningen slopas för arbetsmarknadsstödet eftersom den är en lämning från fattigvårdens tid och inte hör hemma i ett system med individuell arbetslöshetsersättning. Genom en sådan reform skulle de som får arbetsmarknadsstöd behandlas på samma sätt som de som får inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning. Tack vare vårt förslag skulle arbetsmarknadsstödet för arbetslösa inte vara beroende av makens inkomster eller stödtagarens egna kapitalinkomster. Därmed avskaffar vi en av de mekanismer i den orsaksbaserade minimitryggheten som förhindrar sysselsättning och underbygger fattigdomsfällan.

För att underlätta sysselsättningen föreslår vi att kopplingen mellan bostadsbidrag respektive utkomststöd och inkomsterna minskar betydligt. Vidare föreslår vi en ändring i lagen om bostadsbidrag. Den tillåter att alla arbetslösa arbetssökande kan ta emot jobb för mindre än sex månader utan att bostadsbidraget sjunker av inkomsterna. Dessutom föreslår vi att utkomststödtä-

gare ska kunna tjäna 30 procent av sina förvärvsinkomster och högst 300 euro i månaden (i dagsläget 20 procent respektive 150 euro i månaden) utan att utkomststödet minskar av så här små inkomster. Vårt förslag är ett försök att undanröja den så kallade byråkratifällan.

Den nya grundtryggheten måste indexregleras över hela linjen. I dagsläget har till exempel studiestödet ingen koppling till index som kan garantera en viss nivå.

Vårt mål är att personer med årliga inkomster under 10 000 euro inte ska betala skatt. I ett första steg kan skatten på de små bidragen minska genom att grundavdraget höjs till 3 000 euro och inte till 2 000 euro som regeringen föreslår. På årsnivå skulle reformen kosta 450 miljoner euro.

När beloppen för grundtryggheten samordnas kan vi så småningom gå mot en basinkomst (medborgarinkomst) när samhället är berett för reformen.

Äldrebefolkningen

Regeringen har skrivit in vackra ord om de äldres villkor i sitt program. Men inte heller den här budgeten innehåller tillräckligt med resurser för att omsätta dem i praktiken. Vår riksdagsgrupp har föreslagit en lag om äldretjänster (2006) respektive äldreomsorg (2008) som garanterar adekvat trygghet för alla äldre. Kostnaderna skulle vara ca 100–150 miljoner euro för staten. I en separat budgetmotion föreslog vi ett tillskott på 100 miljoner euro.

Bättre stöd för närståendevård och assistenter för gravt funktionshindrade

Regeringen har också glömt bort att förbättra stödet till närståendevård. För ändamålet kommer det att behövas minst 120 miljoner euro under regeringsperioden. Vi noterar att regeringen i regeringsförklaringen också ger löften om att gradvis förbättra reglerna för assistenter för funktionshindrade. Nu finns det en lovande ansats i budgetförslaget, men anslaget på 2 miljoner är löjligt när det behövs minst 40 miljoner.

Det finns fortfarande allvarliga brister i rättssäkerheten för dem som söker socialbidrag

När man på rättslig väg söker ändring i ärenden som gäller social trygghet är det fråga om olika kriser och omställningar i människornas liv, såsom sjukdom, arbetsoförmåga och behov av rehabilitering.

År 2006 drev Vanhanens första regering med sin majoritet i riksdagen igenom en lag (om besvärsnämnden för social trygghet) för att ändra namnet på prövningsnämnden och lägga ner de regionala socialförsäkringsnämnderna i anknytning till Folkpensionsanstalten. Nämndernas uppgifter övertogs av besvärsnämnden för social trygghet (f.d. prövningsnämnden) i Helsingfors. I och med lagen nedlades de regionala socialförsäkringsnämnderna som redan i mer än 40 års tid hade arbetat i Lahtis, Åbo, Seinäjoki, Kuopio och Uleåborg (ShUB 34/2006 rd — RP 167/2006 rd).

I vår reservation 2006 (ShUB 34/2006 rd — Reservation 1) ansåg vi att lagförslaget bland annat ytterligare skulle förlänga behandlingstiderna (som då redan var uppe i 1,5 år i Helsingfors) och omöjliggöra lokal kompetens, vilket kunde försämra de sökandes rättssäkerhet och stred mot närhetsprincipen för behandling av ärenden. Vår bedömning av den kommande utvecklingen visar sig nu vara riktig.

Lagreformen 2008 avsågs korta ner behandlingstiderna i besvärärenden från genomsnittli-

ga 13 månader till 6 månader (ShUB 8/2008 rd — RP 58/2008 rd). Men enligt de senaste uppgifterna som social- och hälsovårdsutskottet fått har den genomsnittliga behandlingstiden i fråga om ansökningar om ändring i social trygghet 2008 bara blivit längre över lag: den är uppe i ungefär 16 månader. Den genomsnittliga behandlingstiden har blivit tre månader längre än året innan. Jag anser att en sådan behandlingstid är helt oskälig när det gäller socialförmåner.

I statsbudgeten för 2010 är 4,1 miljoner euro avdelat för besvärsnämnden för social trygghet. Nämndens eget mål för 2010 är att den genomsnittliga behandlingstiden ska bli en månad kortare än 2009. Anslaget är undermåligt och bör därför höjas vid budgetbehandlingen i riksdagen.

Förslag

Således föreslår jag

att finansutskottet ökar moment 28.90.30 för statsandelen till social- och hälsovårdens driftskostnader med 780 000 000 euro och

att finansutskottet i övrigt beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 14 oktober 2009

Erkki Virtanen /vänst